

EXAMENSARBETE

Hösten 2005

Lärarytildningen

Skönlitteratur i skolan

Litteraturpedagogiska metoder i
undervisningen för skolår F-6

Författare

Malin Ekelund
Sara Gustavsson

Handledare

Camilla Ohlsson

www.hkr.se

Skönlitteratur i skolan

Litteraturpedagogiska metoder i undervisningen för skolår F-6

Abstract

Vårt arbete handlar om skönlitteraturens betydelse i skolan och vilka metoder forskare och pedagoger rekommenderar i litteraturpedagogiskt arbete. Arbetet inleds med styrdokumentet eftersom det är de som anger vilka riktlinjer skolan skall arbeta efter. Därefter tar vi upp vad några forskare och pedagoger anser om skönlitteraturens betydelse i skolan och några metoder de rekommenderar. Vidare följer en empirisk del där vi via intervjuer undersökt verksamma lärares åsikter till skönlitteratur i skolan, samt vilka metoder de rekommenderar i arbetet med detta. Vi har i arbetet fokuserat på åk F-6.

Styrdokumentet manar till litteraturpedagogiskt arbete och betonar vikten av skönlitteratur för elevernas språkutveckling. Styrdokumentet påpekar dessutom att skönlitteratur ger möjligheter till empati och förståelse för det som är annorlunda och ger eleverna perspektiv på livet. Detta styrks även av forskarna och pedagogerna som både påpekar de språkliga vinsterna likväl som de emotionella. Arbetet med skönlitteratur kan göras på många olika sätt, men det är viktigt att läsa, skriva och samtala om böcker och göra undervisningen varierad. Vid intervjuerna betonades vikten av litteraturpedagogiskt arbete för de språkliga vinsternas skull då förmågan att kunna läsa och tolka skriven text är av central betydelse inte bara i svenskan, utan även i det resterande skolarbetet.

Ämnesord: Litteraturpedagogik, skola, skönlitteratur, undervisning,

Innehåll

1.	Inledning	s. 5
1.1	Bakgrund	s. 6
1.2	Uppsatsens disposition	s. 6
1.3	Syfte och frågeställning	s. 6
2.	Litteraturbearbetning	s. 7
2.1	Styrdokumentet	s. 7
2.1.1	Läroplanen	s. 7
2.1.2	Kursplanen i svenska	s. 7
2.1.3	Kursplanen i svenska som andraspråk	s. 9
2.1.4	Skönlitteraturens framväxt i styrdokumentet	s. 9
2.2	Skönlitteraturens betydelse i skolan	s. 10
2.3	Litteraturpedagogiska metoder i undervisningen	s. 14
2.3.1	Att läsa skönlitterära böcker	s. 15
2.3.2	Att samtala utifrån skönlitterära böcker	s. 16
2.3.3	Att skriva utifrån skönlitterära böcker	s. 19
2.3.4	Dokumentation av litteraturpedagogiskt arbete	s. 20
2.3.5	Utvärdering av litteraturpedagogiskt arbete	s. 20
2.4	Sammanfattning av litteraturbearbetning	s. 20
3.	Empiri	s. 23
3.1	Metodbeskrivning och urval	s. 23
3.2	Redovisning av resultat	s. 24
3.3	Analys av resultat	s. 28
4.	Diskussion	s. 30
5.	Sammanfattning	s. 35
6.	Källförteckning	s. 37
	Bilaga 1	

1. Inledning

Vårt examensarbete handlar om hur olika forskare och pedagoger ser på arbetet med skönlitteratur i skolan och vilka metoder de rekommenderar i litteraturpedagogiskt arbete. Varför vi valde detta område är för att vi själva tycker det är spännande och roligt att använda oss av skönlitterära böcker i undervisningen och för att vi vill fördjupa våra kunskaper i hur vi kan arbeta med ämnet i fråga. Vi vill också i arbetet undersöka verksamma lärares synpunkter gällande varför det är viktigt att arbeta med skönlitteratur och ta reda på vilka metoder de tycker fungerar bra i undervisningen. Vi inleder arbetet med styrdokumentet och där efter följer olika forskares syn på skönlitteraturens betydelse i skolan och olika litteraturpedagogiska metoder. Efter det kommer vår undersökning som innefattar åtta semistrukturerade intervjuer med lärare som arbetar med elever i skolår F-6. Eftersom hälften av intervjuerna gjordes på en mångkulturell skola så tar vi även med svenska som andraspråk i både styrdokumentet och litteraturgenomgången. Efter undersökningen kommer en diskussion där vi knyter samman styrdokumentet, olika forskares syn på skönlitteratur och litteraturpedagogiska metoder med vår empiriska undersökning och vi avslutar med en sammanfattning av arbetet i sin helhet. Vi har under arbetets gång använt oss av dels *Svenska akademins ordlista över svenska språket* (Svenska Akademin, 1998), dels *Svenska skrivregler* (Svenska språknämnden, 2002) för att bearbeta vårt skriftspråk.

Vi anser att skönlitteratur fungerar som en ovärderlig hjälp i elevernas språkutveckling. Eleverna uppfattar ofta läsning av skönlitteratur som avkopplande och roligt och glömmer bort att de i varje mening befäster tidigare kunskaper i språket samtidigt som de tillägnar sig nya ord och uttryck. Men de språkliga vinsterna är inte allt. När en författare skriver en bok vill han/hon förmedla något till läsarna och ge dem kunskaper och insikter om sig själva, om andra människor, om den värld de lever i och samtidigt hjälpa läsarna att förstå verkligheten utifrån deras avsedda perspektiv. De kunskaper skönlitteraturen ger stannar i minnet eftersom eleverna inte bara läser om något utan också lever sig in i berättelsen. De kunskaper som boken ger knyts ofta till en känslomässig upplevelse och läsaren blir på så vis delaktig i händelserna. Skönlitteraturen kan dessutom verka tröstande för, och ge råd till, elever som har problem i hemmet eller i skolan. Möjligheterna med skönlitteraturen är oändliga. Den behandlar sådant som inte går att beskriva med torra doftlösa fackord och fackuttryck och bidrar samtidigt till läsarnas språkutveckling.

1.1 Bakgrund

Vi går utbildningen barnens lärande lärarens roll, med inriktning svenska/samhälle och det är denna utbildning som ligger till grund för våra litteraturstudier. Vi har under utbildningens gång, i kurserna i svenska, mött forskare såsom Gunilla Molloy, Aidan Chambers, Jan Nilsson, Inger Norberg m.fl. och de har alla inspirerat oss till att själva arbeta med skönlitteratur i skolan. Vi har båda goda erfarenheter av skönlitteratur i skolan, både som elever men även som lärare. Skönlitteratur är enligt oss mycket givande och roligt att arbeta med.

1.2 Uppsatsens disposition

Vår teoridel utgår från vad som står i styrdokumentet eftersom det är där de riktlinjer lärare skall rätta sig efter i undervisningen står. Vi kommer i denna del också att redogöra för vad forskare och pedagoger anser om skönlitteraturens roll i skolan med betoning på frågorna varför man ska arbeta med skönlitteratur i skolan och hur detta kan gå till. I den empiriska delen vill vi undersöka hur verksamma lärare förhåller sig till skönlitteraturens användning i skolan och vilka metoder de använder sig av. Vi avslutar vårt arbete med att analysera och sammanställa resultaten av dels vår teoridel dels vår empiriska del.

1.3 Syfte och frågeställning

Vårt syfte med arbetet är att undersöka skönlitteraturens betydelse i skolan. Är den viktig och i så fall vad kan den bidra med? Vi kommer även att ta upp olika litteraturpedagogiska metoder som forskarna rekommenderar för att sedan kunna jämföra med verksamma pedagogers undervisning. Använder de sig av de metoder som forskarna tar upp eller inte?

Vår frågeställning är följande:

- Vad anser olika forskare om skönlitteraturens betydelse i skolan och vilka litteraturpedagogiska metoder rekommenderar de?
- Vad anser verksamma pedagoger om skönlitteraturens betydelse i skolan och vilka litteraturpedagogiska metoder använder de sig av i den dagliga undervisningen?

2. Litteraturgenomgång

Vi kommer här att ta upp relevant litteratur för arbetets syfte och frågeställning. Det innebär att vi börjar med styrdokumentet och efter det kommer olika forskares syn på skönlitteratur i skolan och vilka litteraturpedagogiska metoder som de rekommenderar. Eftersom hälften av intervjuerna gjordes på en mångkulturell skola så tar vi även upp svenska som andraspråk, både i styrdokumentet och i litteraturen.

2.1 Styrdokumentet

Det är Sveriges regering och riksdag som anger de grundläggande värden som skall präglade skolans verksamhet och de mål och riktlinjer som skall gälla för den. Vid sidan av dessa föreskrifter finns också kursplaner som är bindande föreskrifter och uttrycker de krav staten ställer på utbildningen i olika ämnen. (Skolverket, 2002)

2.1.1 Läroplanen

I gällande *läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lpo 94) påpekas det att språk, lärande och identitetsutveckling är nära sammankopplade och att eleven genom att samtala, läsa och skriva ska få möjlighet till att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. Lpo 94 menar att skolan skall sträva efter att varje elev utvecklar ett rikt och nyanserat språk och att de förstår betydelsen av att vårda sitt språk. Det är skolan som ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och att eleverna kan uttrycka idéer och tankar i tal och skrift och använda sina kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt, såsom språk, bild, musik, drama och dans. (Utbildningsdepartementet, 2002)

2.1.2 Kursplanen i svenska

I gällande kursplan för svenska (2000) påpekas det att utbildningen i ämnet syftar till att ge eleverna möjligheter att använda och utveckla sin förmåga att tala, lyssna, se, läsa och skriva samt att uppleva och lära av skönlitteratur, film och teater. Eftersom språkförmågan har stor betydelse för allt arbete i skolan och för elevernas fortsatta liv och verksamhet är det ett av skolans viktigaste uppdrag att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. Språket och litteraturen har stor betydelse för den personliga identiteten och svenskämnet syftar till att, tillsammans med andra ämnen i skolan, utveckla elevernas kommunikationsförmåga,

tänkande och kreativitet. I kursplanen poängteras det att kultur och språk är förenade med varandra och att det i språket finns kopplingar till ett lands historia och kulturella identitet. Därmed bär skönlitteratur, film och teater en del av kulturarvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Skolans uppgift är att låta olika upplevelser, åsikter och värderingar mötas. Svenskämnet syftar dessutom till att stärka elevernas identitet och förståelse för människor med olika kulturell bakgrund. (Skolverket, 2000)

Enligt gällande kursplan i svenska (2000) ska skolan i sin undervisning i sträva efter att eleven utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur och att eleven utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och i samarbete med andra. Skolan ska också sträva efter att eleven kan uttrycka tankar och känslor i samtal runt skönlitteratur samtidigt som de måste kunna reflektera och värdera. Skolans strävan ska också vara att eleven utvecklar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och att eleven får möjlighet att förstå kulturell mångfald genom att möta skönlitteratur och författare från olika tider och i skilda former från Sverige, Norden och andra delar av världen. Dessutom skall skolan sträva efter att stimulera eleverna till eget skapande och eget sökande efter meningsfull läsning och till att ta aktiv del i kulturutbudet. I ämnet svenska behandlas språk och litteratur som en helhet därför kan inte ämnet delas upp i moment som bygger på varandra i en given turordning. Viktigt att komma ihåg är att även det lilla barnet argumenterar och diskuterar och att tonåringen inte har slutat berätta och fantisera men de gör det på olika sätt. Detta innebär att redan det lilla barnet delta i samtal om litterära erfarenheter och om litteraturens specifika drag. (Skolverket, 2000)

Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. Skönlitteratur, film och teater hjälper människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten. Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprövning av värderingar och attityder. Därigenom kan motbilder formas till exempelvis rasism, extremism, stereotyper och odemokratiska förhållanden. När ungdomar möter skönlitteratur, film och teater innebär det också möjligheter för dem att tillägna sig litterära mönster och förebilder. Skönlitteratur ger kunskaper om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika länder. Litteraturen ger också perspektiv på det nära och vardagliga. Såväl det gemensamma utbytet som den individuella erfarenheten i arbetet kring litteraturen bidrar till att ge svar på de stora livsfrågorna. (Skolverket, 2000, s. 99)

I kursplanen för ämnet svenska (2000), gällande de mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret, poängteras det att eleven skall kunna läsa med flyt både högt och tyst

och kunna uppfatta de olika budskap som finns i litteraturen samt kunna samtala om läsningens upplevelser och reflektera över texter. Där står att eleven ska kunna producera texter med olika syften som redskap för lärande och kommunikation och muntligt kunna berätta och redogöra för något så att innehållet blir begripligt och levande. Eleven ska även kunna tillämpa de vanligaste reglerna för skriftspråket och de vanligaste reglerna för stavning samt kunna använda ordlista. (Skolverket, 2000)

2.1.3 Kursplanen i svenska som andraspråk

I gällande kursplan för svenska som andraspråk (2000) skrivs det att skolan ska sträva efter att eleven utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att han/hon läser litteratur samt utvecklar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och med olika svårighetsgrader. Läsningen och arbetet med texten skall anpassas till dess karaktär och till syftet med läsningen. Skolan ska även sträva efter att eleven får möjlighet att förstå svensk skönlitteratur, svensk kultur och den värdegrund som finns i det svenska samhället. Det är även viktigt att eleven känner till skönlitteratur från andra delar av världen och tillägnar sig ett rikt ordförråd. Skolans uppgift är dessutom att eleven utvecklar sin förmåga att tillämpa skriftspråkets normer. Litteraturläsningen hjälper eleverna att formulera tankar och känslor som de känner igen men som de har saknat ord för på det nya språket. För elever med ett annat modersmål och en annan kulturell bakgrund har litteraturläsningen på svenska flera olika dimensioner. Utöver själva läsoplevelsen ger litteraturen stöd för att förstå svensk eller västerländsk referensram och jämföra med den egna. Litteraturläsningen vidgar omvärldskunskaperna och utgör en grund för ord- och begreppsinläring i meningsfulla sammanhang. Arbetet kring välvalda skönlitterära texter ger möjligheter till en allsidig övning i språket. (Skolverket, 2002)

I de mål kursplanen för svenska som andraspråk (2000) angivit, gällande de elever med svenska som andraspråk, anges att eleverna i slutet av femte skolåret ska kunna läsa och förstå litteratur och faktatexter som motsvarar deras åldersmässiga och kunskapsmässiga mognad. (Skolverket, 2002)

2.1.4 Skönlitteraturens framväxt i styrdokumentet

Ejeman & Molloy (2003) påpekar att svenskämnet, från 1963 och framåt, i huvudsak vilade på två fundament, nämligen språket och litteraturen. Författarna menar att litteraturen som

kulturarv fick konkurrens i de kommande skolreformerna av andra lässtrategier och läsfärdigheter såsom informationsläsning och studieteknik. De menar att litteraturen nu plötsligt fick två sidor med olika karaktär, nämligen en nyttig informationsläsning, och en lustbetonad upplevelseläsning. I läroplan för grundskolan (Lgr) 69 betonas det att det är väsentligt att elever får rika tillfällen att uppleva litteratur skriven för barn, ungdom och vuxna, och i Lgr 80 poängteras det att skönlitteratur särskilt bör uppmärksammas. Författarna anser att i och med 1980 års läroplan blev litteraturen mer sedd som en helhet, som en kunskapskälla, vilket försvagade upplevelseläsningens starka ställning från 1969. I Lgr 80 står det att informationsläsningen dominerar, att instruktioner och anvisningar kommer in i praktiska sammanhang i alla ämnen och därför bör skönlitteraturen få dominera i ämnet svenska. 1988 fick svenskämnet som enda ämne ny läroplan där den fria läsningen av barn och ungdomslitteratur hamnade i skymundan för kulturarvet och de klassiska litteraturverken. Det påpekas i det nya målet för ämnet svenska att svenska ingår i grundskolans undervisning därför att eleven där ska få möta skönlitteraturen, grundlägga goda läsvanor och lära känna delar av vårt kulturarv. I Lpo 94 poängteras samverkan sker mellan informationsläsning och upplevelseläsning i alla ämnen. Litteraturen ses alltså som viktig både för lusten och för nyttan.

2.2 Skönlitteraturens betydelse i skolan

Ejeman & Molloy (2003) påpekar att böcker och läsning stimulerar barns och ungdomars fantasi, känsloliv, tanke och språkliga utveckling samtidigt som det främjar deras psykiska välbefinnande. Författarna menar att böckerna vidgar deras perspektiv och får dem att se det som de kanske inte ser i vanliga fall. Syftet med läsning är enligt författarna att utveckla elevernas läsförmåga och få dem att tycka om att läsa. I läsförmågan ingår förförståelse, avläsning, läsförståelse och innehållsuppfattning. Några viktiga faktorer som författarna anser har en positiv påverkan på elevernas utveckling av läsförmåga är bl.a. ett skolbibliotek eller mediatek med många böcker, ofta förekommande tyst läsning och högläsning i klassen samt en bokkunnig och bokintresserad lärare. Utvecklingen av läsförmågan är en livslång process och författarna poängterar att det är viktigt att ge läsningen tid och att ge eleverna möjlighet att läsa i lugn och ro.

Norberg (2003) påtalar att skönlitteratur utvecklar fantasin mer än någon annan litteratur och menar att det är viktigt att stimulera fantasin eftersom en människa med fantasi har lättare för att lösa uppgifter och problemsituationer i vardagslivet. Norberg påpekar att vissa medier serverar allt färdigt eftersom ord förstärks med bilder i serier, TV och film och menar att när man läser är det man själv som skapar bilderna vilket kan komma till nytta i många sammanhang t.ex. vid inläring eller under allt slags skapande och visionärt tänkande. Läsning av skönlitteratur tillfredsställer, utvecklar och roar läsaren samt ger språklig tillfredsställelse samtidigt som den även kan ge läsaren tröst. Eftersom skönlitteratur enligt Norberg ger en allsidig stimulans uppmanar hon till att planera in läsning av barn och ungdomsböcker i olika teman och att samverka läsningen med andra ämnen så att skönlitteraturen kan vara en del av kunskapsfördjupningen på ett naturligt sätt. Norberg påpekar att skönlitteratur i sig inte bara består av barn och ungdomsböcker utan även av olika slags texter såsom poesi, drama, sagor, skrönor, noveller, romaner etc och det är viktigt att eleverna får möjlighet att möta många olika genrer och texter från olika tider och kulturer.

Det är viktigt att bevara vårt eget kulturarv eftersom det är därigenom vi skapar vår identitet, men när vi väljer texter ur vårt kulturarv bör vi välja texter som passar eleverna så att de inte i motsats till syftet tycker att böcker är tråkiga och ett nödvändigt ont. Detta påpekar Norberg (2003) och menar för att undvika detta bör man presentera de klassiska texterna på ett sådant sätt att eleverna kan känna igen sig och identifiera sig med personerna. Hon påtalar också att barn och ungdomslitteratur ofta behandlar sådana ämnen som känns angelägna för unga människor t.ex. kärlek, vänskap, död, ondska, godhet och skuld. Författaren tror att de elever som är i störst behov av att läsa sådana böcker inte känner till dem eller kanske inte ens läser böcker. Norberg tar också upp vikten av att inte glömma böcker från andra länder. Hon menar att i de böckerna möter eleverna människor med helt annan bakgrund och helt andra erfarenheter än den svenska. Genom skönlitteraturen kan läsaren sätta sig in i de litterära figurernas reaktioner och lyssna till deras tankar vilket kan leda till att förståelsen för andra människors livssituation utvecklas. Norberg ställer frågan ifall läsning av skönlitteratur kanske kan bidra till att vi kommer andra kulturer närmare och menar att skönlitteratur kanske kan bidra till att toleransen ökar och att rasism på sikt motverkas. Varierande texter ger varierande bilder av verkligheten och livet samt inbjuder till olika upplevelser och tolkningar. Många ungdomsböcker handlar idag om de stora livsfrågorna men eleverna upptäcker oftast inte dem på egen hand, därför behöver de frågorna synliggöras och bearbetas på ett sätt där

bra skönlitterära texter varvas med skrivande och diskussioner. Genom ett sådant tillvägagångssätt mognar eleven och utvecklas i sitt tänkande.

De hinder som finns för att det inte läses mer skönlitteratur anser Norberg (2003) är få förebilder, bristande resurser i skolan, tidsbrist och dålig prioritering av fritiden där skönlitteraturen har en underminerad betydelse. Dessutom kan det vara svårt för en ovan läsare att finna ork att träna upp sin läsvana i början då en ovan läsare kan ha svårt att förstå böckernas handling. De kan exempelvis ha svårt att läsa mellan raderna, med abstrakta begrepp, satir, ironi, liknelser och det rent grammatiska. Även koncentrationen kan bli problematiskt för en ovan läsare då denne kan ha svårt för att fokusera och sätta sig in i handlingen.

Löthagen (Red. Norberg 2003) påpekar att andraspråkselever får svårt att läsa skönlitteratur på svenska men på helt andra grunder än de elever som har svenska som sitt modersmål eftersom andraspråkselevnas svårigheter ofta hänger ihop med bristande förståelse. Hon menar att det inte bara är facktermer som kan vara problematiska, utan även andra typer av ord och uttryck som dessutom är svåra att förstå utifrån en ordlista. Vidare påpekar författaren också att en text dessutom också kan vara svår att läsa om den berör typiska svenska förhållanden, om den följer en annan berättartradition än den eleven är van vid, vid läsning mellan raderna eller om den innehåller humor, ironi eller sarkasm.

Genom läsning av skönlitteratur får andraspråkselevna ett viktigt inflöde av ett rikt och avancerat svenskt språk vilket är speciellt viktigt för de elever som bor i segregerade områden och knappt alls kommer i kontakt med det svenska språket utanför skolan. För de elever blir den skönlitterära texten inte bara en färdighet utan också ett medel för att lära sig mer svenska. Genom skönlitteratur får de ta del av de mönster det svenska språket har, dess meningsbyggnad och stavning. Utöver detta ger också skönlitteratur stimulering och bearbetning av tankar, känslor, empati, inlevelse, spänning, kreativitet, fantasi och kunskap. Författaren påpekar att skönlitteratur för andraspråkselever kan vara ett sätt för dem att komma in i den svenska kulturen och menar att om skönlitteratur är viktig för den elev som har svenska som sitt modersmål, är den livsviktigt för andraspråkseleven. Hon anser att läsningen för andraspråkselever blir ett mål, ett medel, en färdighet och ett instrument för att erövra det svenska språket. Författaren talar om att det viktigaste målet för allt läsarbete är att

eleverna ska få läslust. Därför får inte mängden av övningar och frågor ständigt hindra eleverna från att läsa vidare. Löthagen menar att övningarnas syfte ska vara att bromsa upp läsningen så att eleverna blir reflekterande läsare, inte tynga ner hela läsoplevelsen. Hon anser att gemensam läsning med förförståelse, språkutvecklande frågor och övningar är ett sätt att få alla med sig alla eleverna, även de ovana och ointresserade eleverna. (a.a.)

Amborn & Hansson (2002) tycker att det är viktigt att pedagogen ställer sig frågorna varför barn ska läsa, vad de ska läsa och hur de ska läsa innan undervisningen börjar. De menar att "barn ska läsa innan de kan läsa" (s. 20) eftersom flera språkforskare runt om i världen menar att hälften av en människas ordförråd skapas före sju års ålder. För att främja språkutvecklingen bör därför barn läsa tidigt och det är viktigt att föräldrarna är med och stöttar. Författarna påpekar att de barn som har fått språklig stimulans i förskolan av utbildade pedagoger har ett försprång som är svårt att ta igen för de andra barnen. Att föräldrar läser högt för sina barn är av stor betydelse, barnen talar bättre, använder fler ord, svarar med fler korrekta satser och kan återge händelseförlopp bättre än barn som inte fått denna stimulans. Författarna menar också att litteraturen även kan hjälpa till i olika livskriser.

Vikten av att föräldrarna är involverade i sina barns läsutveckling tar Norberg (2003) upp tycker att föräldrarna då får kunskap om hur viktig läsning är för att barnen ska klara skolarbetet. Hon påpekar att föräldrarna är viktiga förebilder för elevernas läsning.

"I ämnet svenska är det främst skönlitteratur och texter av annat slag som tillsammans med elevernas egen skapande verksamhet skall vara basen för det språkutvecklande arbetet." (Molloy, 1996, s. 9) För att eleverna ska lära sig att tala högt kan det vara bra att träna på att berätta, lyssna och återberätta och lämpligt material till det är framförallt sagor, myter, fabler, legender och sägner eftersom det redan finns en muntlig tradition som innefattar dessa texter. (a.a.) "När en elev avvisar en text, kan det bero på att eleven inte haft hjälp av metodiska redskap för att närma sig texten. Men det kan lika gärna vara så att just den eleven och just den texten vid just det tillfället inte har något utbyte av varandra." (s. 248) Molloy (2003) poängterar också att skönlitteratur kan bearbeta de konflikter som eleverna bär med sig till skolan eftersom litteraturen speglar och diskuterar aktuella samhällsproblem. Det innebär att elevernas egna livsfrågor står till grund för undervisningen. Hon finner att det är viktigt att skolan inte blundar för de frågor som eleverna ställer även om de är känsliga eller

provocerande eftersom skolan är en av de få platser där elever med olika bakgrund, etnicitet och kön möts och arbetar tillsammans. Genom att läsa, skriva och samtala vidgas elevernas horisonter, fantasin utvecklas och inlevelseförmågan ökar. Författaren anser att det är viktigt med goda förebilder när man ska samtala om de frågor som en skönlitterär text väcker och menar att genom att läsa, skriva och samtala om olika texter kan det vara lättare att förstå sig själv och skapa en identitet.

Det är viktigt att undervisningen och litteraturen i skolan är verklig, berör och utgår från elevernas vardag och erfarenheter, en erfarenhetspedagogisk utgångspunkt. Detta påpekar Malmgren & Nilsson (1993) och menar att undervisningen i svenska ska innehålla litteraturläsning och skrivande samt gå över ämnesgränserna. Genom att variera litteraturarbetet skapas positiva läsar- och skrividentiteter d.v.s. eleverna ser sig själva som läsare och skrivare. Personerna i den skönlitterära texten är viktiga eftersom de påverkar hur eleverna uppfattar texten och identifierar sig med den. I det tematiska arbetet ska färdigheter som stavning, ordkunskap, läsning och skrivning integreras och utvecklas i funktionella sammanhang. Samtidigt som litteraturen ska fungera som en kunskapskälla ska eleverna göras uppmärksamma på hur t.ex. berättelser och dikter är uppbyggda.

Chambers (1993) tror att tidigare litteraturundervisning helt inriktade sig på sökande efter de svar som läraren ville ha och anser att samtal idag bör innehålla en annan typ av frågor som anknyter till elevernas egna erfarenheter. Han menar att barn som får frågor som grundar sig på deras egen uppfattning av en berättelse ofta visar att de har mycket att säga med en insiktsfullhet och klarsyn som ofta förvånar vuxna. Dessutom får barn i gruppsamtal inte bara ta del av varandras tankar utan dessutom vidgar sitt tänkande eftersom de får höra andra perspektiv. Författaren skriver att tolkande samtal som bearbetningsform av en litterär text är en god modell för hur vi i klassrummet kan läsa, tänka och tillsammans diskutera oss fram till en djupare förståelse av en text.

2.3 Litteraturpedagogiska metoder i undervisningen

I detta kapitel kommer vi att redovisa olika litteraturpedagogiska metoder som olika forskare rekommenderar i den dagliga undervisningen. Vi har samlat dem under följande rubriker: Att läsa skönlitterära böcker, att samtala utifrån skönlitterära böcker, att skriva utifrån

skönlitterära böcker, dokumentation av litteraturpedagogiskt arbete och utvärdering av litteraturpedagogiskt arbete.

2.3.1 Att läsa skönlitterära böcker

Ejeman & Molloy (2003) rekommenderar att läraren innan gemensam läsning skapar förförståelse hos eleverna. Det kan bl. a göras genom att läraren berättar om boken, visar stimulerande bilder eller läser upp inledningen högt. Även Norberg (2003) anser att det är bra att arbeta med förförståelsen till boken och rekommenderar olika lässtrategier att göra detta på. Exempelvis kan man uppmuntra eleverna till att tänka igenom bokens ämne innan de börjar läsa, låta eleverna förutsäga händelseutvecklingen i handlingen, identifiera huvudtankar i boken och skapa bilder under läsningens gång. Norberg förespråkar regelbunden läsning där läraren ska uppmuntra eleverna till självständig läsning dagligen och under varje nivå i läsutvecklingen. Hon föreslår att man börjar med kortare lässtunder på 10 – 15 minuter för att träna koncentrationen och sedan öka tiden till en halvtimme dagligen. Vidare påtalar hon att det ska finnas ett rikt bokbestånd i skolan och läsningen ska ske i inbjudande tysta, sköna och lättillgängliga miljöer med bra belysning. Dessutom rekommenderar författaren att läraren skriver kontrakt med föräldrarna att de stöttar barnen i deras läsande så att de träningsläser tillsammans minst en kvart om dagen.

Att stimulera eleverna till läsning genom olika utmaningar finner Norberg (2003) vara bra, exempelvis kan klassen efter att ha läst ett visst antal sidor tillsammans få en belöning i form av en tårta eller kan man låta eleverna klippa bokryggar i papp och skriva bokens författare och titel på bokryggen. Dessa bokryggar klistras sedan upp på klassrumsväggen så det bildas ett helt varv med bokryggar runt hela skolsalen. På så vis ser eleverna konkret hur mycket de läst vilket motiverar eleverna till att läsa mer. Dock poängterar hon vikten av att följa upp elevernas läsning och kontrollera att eleverna förstått det de har läst. Norberg förespråkar också högläsning eftersom det ger eleverna erfarenhet av texter som de ännu inte kan tillgodogöra sig själva. Dessutom utvecklar de sitt ordförråd och sin lyssnarförmåga. Författaren menar att högläsning inbjuder till en god stämning i klassrummet och inspirerar till läslust. Hon poängterar dessutom vikten av att läraren är väl förberedd på texten för att kunna läsa med inlevelse och föreslår även att eleverna involveras i högläsningen om dem vill. En annan metod som Norberg också tycker är bra är långdansläsning. Det fungerar så att läraren börjar läsa texten högt och när denne tystnar ska någon elev självmant fortsätta

läsningen. Eleven läser i sin tur så länge den vill och tystnar sedan så att nästa elev kan ta vid. På så sätt har hela klassen ansvar för att texten läses. Hon tycker att denna metod ofta brukar leda till att koncentrationen på texten skärps. Nilsson (1997) finner att det är viktigt att äldre barn får möjlighet att läsa för yngre elever, detta eftersom han anser att det är bra om eleverna får känna ansvar för sin läsning och känna att deras kunskap är betydelsefull. För att denna variant av högläsning ska bli meningsfull är det av stor vikt att eleverna har fått tid att lära känna varandra innan och att de som ska läsa är väl förberedda på sin uppgift.

2.3.2 Att samtala utifrån skönlitterära böcker

För att inspirera och motivera elever till att läsa skönlitterära böcker rekommenderar Norberg (2003) att en bibliotekarie eller lärare har bokprat för eleverna. Det innebär att man presenterar böcker för elever på ett intresseväckande sätt, i helklass eller i grupp. Hon tycker det är viktigt att skraddarsy bokpratet med anpassad litteratur som intresserar och utmanar eleverna i deras läsutveckling. I arbetet med skönlitteratur uppmanar författaren också till diskussion av böcker, särskilt eftersom skönlitteratur väcker många frågor och känslor att samtala om. Norberg menar att eleverna utvecklar sitt tänkande när de arbetar med olika texter som varvas med diskussioner och skrivande. Detta leder till att eleven mognar. I skönlitteraturen finns inga givna svar utan läsaren måste resonera sig fram till svaren, detta helst i dialog med andra både för att lära sig något om människor och för att bearbeta egna upplevelser. Diskussionerna kan göras på många olika sätt med varierande utgångspunkter. Norberg föreslår att eleverna kortskriver innan diskussionen för om eleverna först får några minuter på sig att tänka efter och formulera sig skriftligt, vågar fler göra sin röst hörd i den kommande diskussionen. För att undvika elevernas rädsla för att våga yttra sig i större grupper förespråkar författaren även diskussioner i par eller mindre grupper, vars tankar sedan kan redovisas inför den resterande klassen. Även Löthagen (Red. Norberg 2003) lyfter fram betydelsen för diskussion av skönlitterära böcker, framförallt gällande elever med svenska som andraspråk, där hon anser att det är viktigt att i diskussionen undvika Ja och Nej-frågor, istället ska man ställa frågor där alla svar blir intressanta och där olika aspekter i ämnet belyses. Ett exempel som författaren ger på sådana frågor är problematiserande frågor, som fokuserar på en situation där handlingen står och väger inför ett problematiskt beslut. Eleverna kan då få till uppgift att reflektera över vilka möjligheter som finns och vilka konsekvenser dessa kan tänkas ha. Hon påtalar också att även elevernas egna frågor är viktiga och menar att det är en bra idé att stanna upp i texten på olika ställen och be eleverna skriva

ner de frågor de skulle vilka ha svar på. Frågorna kan sedan sammanställas och bearbetas på olika sätt. Vidare förespråkar författaren även att man gör en djupare undersökning av boken och då fokuserar på t.ex. miljöbeskrivning, berättarteknik, tidsperspektiv och huvudkaraktärernas personligheter och relationer till varandra.

Ejeman & Molloy (2003) anser att boksamtal är en bra form för förberedelse och uppföljning av litteraturläsning. Författarna ser det som en fördel om boksamtalen påbörjas innan klassen börjar läsningen t.ex. genom att eleverna gruppvis diskuterar kring deras tankar utifrån bokens titel och baksida, vad eleverna tror boken handlar om, hur de tror huvudpersonerna ser ut och vilka egenskaper de kan tänkas ha. Dessa funderingar kan antecknas och sparas för att sedan aktualiseras längre fram i läsningen allteftersom svaren uppdragas. Det är bra om läraren innan läsningen kommer igång ger eleverna en fråga som de kan ha i åtanke under tiden de läser. Frågan kan handla om vad som gör boken spännande eller om karaktärerna är verklighetstroga. Författarna tycker dessutom att läraren så småningom bör släppa sina styrda frågor och låta eleverna genom egna frågor starta en process som handlar om eget reflekterande och funderande kring det lästa. En annan metod de rekommenderar är att läsningen även bryts efter halva boken så att eleverna kan skriva en egen fortsättning och ett eget slut. Detta kan sedan följas upp vid tillfälle så att alla kan jämföra sina slut med bokens, något som författarna menar kan utgöra stoff till långa engagerande diskussioner. I läsning och skrivning som har sin utgångspunkt i teman kan samtalen under och efter läsningen handla om händelser som kan jämföras, t.ex. attityder, värderingar och budskap. Boksamtal ger dels förförståelse och sammanhang för de elever som behöver det men boksamtalen fungerar också som en läsförståelsekontroll.

Amborn & Hansson (2002) påpekar att "Det går knappast att bokprata om en bok man inte själv läst och det är naturligtvis svårare att tala om en bok man inte uppskattar. Det är dock nödvändigt att lära sig göra även det. /---/Du kanske inte är en av dem men det kanske sitter en elev i ditt klassrum som kommer att älska boken." (s. 34) Det är viktigt att skapa en god förförståelse hos eleverna för att övervinna lässvårigheter och andra problem. Under läsningens gång bör pedagogen uppmuntra eleverna att läsa vidare genom enskilda samtal eller gruppsamtal. Det är viktigt att tänka på att utan den gemensamma läsningen kan inga gemensamma diskussioner föras.

Chambers (1993) finner att boksamtal är ett bra sätt att arbeta med skönlitteratur på. Han skriver att boksamtal utifrån en litterär text är en god modell för hur vi i klassrummet kan läsa, tänka och tillsammans diskutera oss fram till en djupare förståelse av en text. Författaren rekommenderar att utgå från fyra frågor som kan samla elevernas tankar och sedan ligga till grund för diskussionen. De fyra frågorna är ”Var det något du gillade i boken? /---/Var det något du ogillade? /---/Har du några frågetecken? /---/Lade du märke till några mönster eller kopplingar?” (s. 114f) De två första frågorna anser Chambers är till för att dra igång samtalet. Genom att utgå från vad läsarna tyckte om och inte tyckte om avslöjas de aspekter i boken som medvetet engagerade läsarna mest, därför kan dessa två frågor användas som utgångspunkt för själva boksamtalet. Därefter går frågan om bokens frågetecken in på själva utforskandet av textens svårigheter vars lösning ofta finns hos de mönster boken har och hur bokens olika aspekter och företeelser hänger ihop och på så sätt ger ett begripligt sammanhang. När eleverna kommit så långt i utvecklingen kan deras kritiska förmåga utvecklas genom att introducera allmänna frågor för att fördjupa diskussionen. Frågor såsom ”Har något av det som händer i boken någonsin hänt dig? /---/Kunde du se berättelsen framför dig i fantasin medan du läste? /---/Om du skulle berätta om boken för en kompis som inte läst den, vad skulle du säga då?” (s. 116) Utifrån detta fortlöper samtalen vidare till specialfrågor beroende på bokens egenhet. Frågor Chambers förespråkar är frågor som berör tidsperspektiven i boken, miljöskildringar, karaktärer i boken och huruvida eleverna relaterar till dessa, vem som berättar historien eller hur man får veta vad personerna tänkte. Han poängterar att frågan *varför* ska undvikas eftersom den frågan är för stor för eleverna att få grepp om. Genom att fokusera på mindre, mer hanterbara frågor, kan svaret på frågan *varför* komma senare i diskussionen som insikter i samband med alla elevernas tankar, åsikter och reflektioner. Även Molloy (1996) instämmer med Chambers (1993) och använder sig av hans struktur gällande boksamtal.

För vidare litteraturpedagogiskt arbete rekommenderar Norberg (2003) författarbesök. Det bör planeras grundligt och eleverna ska ha läst en eller flera av författarens böcker. Eleverna får här möjlighet att ställa frågor till författaren om dennes huvudtankar, handling, karaktärer, språk, etc. Det kan dessutom vara spännande för eleverna att möta författaryrket som sådant.

2.3.3 Att skriva utifrån skönlitterära böcker

Ejeman & Molloy (2003) förordar användandet av läslogg, där eleverna antecknar frågor eller tankar på innehållet från texten. Läraren kan därigenom få reda på hur eleverna uppfattar texten och vad de fått ut av läsningen. Både Molloy (1996) och Nilsson (1997) tar också upp användandet av läslogg och menar att i den kan eleverna skriva ner frågor om texten som sedan kan fungera som diskussionsfrågor vilka klassen bearbetar vid ett senare tillfälle. Norberg (2003) rekommenderar en liknande metod, nämligen kortskrivningsmetoden, där eleverna i några minuter skriver ner sina tankar kring det de läst, t.ex. om en händelse, en företeelse eller en karaktär. De kan också skriva ner spontana reflektioner eller jämföra en viss händelse med egna erfarenheter. Även Molloy (1996) förespråkar kortskrivning. Hon nämner två metoder att göra detta på, dels 5 min fri skrivning, dels 5 min riktad skrivning där eleverna utifrån lärarens riktlinjer eller på fri hand får skriva ner sina tankar på en bestämd tid. Dessa metoder rekommenderar hon eftersom elevernas tankar synliggörs och kan sedan ligga till grund för vidare samtal. Norberg (2003) påtalar också att arbeta med en läsdagbok där eleven antecknar under läsningens gång. Läraren kan uppmana till att eleverna ska skriva ner starka rader, metaforer, uttryck de fastnat för, eller citat. Hon menar att det är bra om eleverna också kommenterar sina nedslag. Författaren föreslår också att eleverna i läsdagboken skriver ner frågor de undrar över och skriver ner intressanta tankar de mött vid klassdiskussioner. Det är bra att eleverna använder sig av en loggbok där de dels för anteckningar om sitt eget arbete, dels reflekterar över det de lärt sig. Även Molloy (1996) poängterar vikten av loggboksskrivandet och menar att loggboken fungerar som ett redskap för att kunna skapa en dialog mellan lärare och elev. Eleverna ges här möjlighet att framföra sina tankar och åsikter.

Norberg (2003) påpekar att utifrån skönlitteratur göra en djupare undersökning av språket och undersöka hur språket ser ut t.ex. meningsbyggnad, huvudsatser och bisatser, talspråk, metaforer, symboler, allitteration, synonymer m.m. Eleverna kan skapa en egen ordsamling baserad på ord som för dem är nya och/eller svåra, eller samla termer utifrån ämnet i texten. Ett annat tips hon tar upp är att låta eleverna skriva utifrån olika karaktärer där eleverna får tänka sig in i hur det vore om de själva var en karaktär i texten och anknyta det till egna erfarenheter. Ännu en metod hon rekommenderar är att eleverna skriver ett brev med goda råd till en av personerna i boken, eller ett brev där de berömmar alternativt skäller ut karaktären. De kan även leva sig in i karaktärens situation och skriva ett brev från honom/henne till någon annan i boken eller i verkliga livet. Ejeman & Molloy (2003) tar upp en metod där eleverna

slutar läsa innan boken är slut och skriver egna slut, vilka sedan kan ligga till grund för vidare diskussioner om boken.

2.3.4 Dokumentation av litteraturpedagogiskt arbete

Norberg (2003) påpekar att det är bra för eleverna att kunna konkret se sin egen läsutveckling. Detta gör de lätt med hjälp av en läsjournal. I den skriver eleverna ner vilka böcker de läst och skriver en kort kommentar om vad de tyckte om boken. På så vis kan läraren se vilka böcker eleven har läst och är intresserad av. Läsjournalen kan sedan ligga till grund för nästa bokprat. På så vis anpassas valen av litteratur utifrån elevernas intresse och förmåga på ett utvecklande sätt. Molloy (1996) rekommenderar att använda sig av skrivportfölj för att dokumentera elevernas skrivutveckling. Meningen med skrivportfölj är att eleverna ska kunna uppmärksamma sin egen skrivutveckling genom att gå tillbaka i portföljen och upptäcka sina framsteg, och utifrån det lägga upp en ny strategi för sin fortsatta utveckling. Även lärare, föräldrar och övriga anhöriga kan utan problem följa elevens utveckling genom att arbeta på detta sätt.

2.3.5 Utvärdering av litteraturpedagogiskt arbete

Norberg (2003) förespråkar att det är viktigt att läsandet utvärderas där faktorer som elevens kunnande, inställning och läsförståelse tas i beaktande. Detta kan göras på olika sätt, t.ex. samtal, bild och skriftligt.

2.4 Sammanfattning av litteraturbearbetning

Ejeman & Molloy (2003) tar upp att skönlitteraturens ställning i skolan har ändrats sedan 1963. De menar att skönlitteraturen är uppdelad i två fundament, nämligen informationsläsning och upplevelseläsning, och att upplevelseläsningens ställning försvagats under 80-talet, men i 1994 års läroplan åter fått sin kraft där det poängteras att det sker en samverkan mellan informationsläsning och upplevelseläsning i alla ämnen, och därför ses litteraturen som viktig både för lusten och nyttan. I Lpo 94 (utbildningsdepartementet, 2000) står det att språk, lärande och identitetsutveckling är nära sammankopplade och att genom rika möjligheter att samtala, läsa, skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. I kursplanen i svenska står det

Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. Skönlitteratur, film och teater hjälper

människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten. Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprövning av värderingar och attityder. /---/Skönlitteratur ger kunskaper om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika länder. Litteraturen ger också perspektiv på det nära och vardagliga. Såväl det gemensamma utbytet som den individuella erfarenheten i arbetet kring litteraturen bidrar till att ge svar på de stora livsfrågorna. (Skolverket, 2000, s. 99)

Ejeman & Molloy (2003) menar att böcker och läsning stimulerar barns och ungdomars fantasi, känsloliv, tanke och språkliga utveckling och främjar deras psykiska välbefinnande. Syftet med läsning är enligt författarna att utveckla elevernas läsförmåga och få dem att tycka om att läsa. Några viktiga faktorer som författarna anser har en positiv påverkan på elevernas utveckling av läsförmåga är bl.a. ett skolbibliotek med många böcker, ofta förekommande tyst och hög läsning, samt en bokkunnig och bokintresserad lärare. Norberg (2003) finner att skönlitteratur utvecklar fantasin mer än någon annan litteratur och menar att det är viktigt att stimulera fantasin eftersom en människa med fantasi har lättare för att lösa uppgifter och problemsituationer i vardagslivet. Hon anser att läsning av skönlitteratur tillfredsställer, utvecklar och roar läsaren, samt ger den språklig tillfredsställelse. Eftersom skönlitteratur enligt Norberg ger en allsidig stimulans uppmanar hon till att planera in läsning av barn och ungdomsböcker i olika teman och samverka läsningen med andra ämnen så att skönlitteraturen kan vara en del av kunskapsfördjupningen på ett naturligt sätt. De hinder som finns för att det inte läses mer skönlitteratur är bl. a få förebilder, bristande resurser i skolan, tidsbrist och dålig prioritering av fritiden där skönlitteraturen har en underminerad betydelse. Författaren poängterar dessutom att det kan vara svårt för en ovan läsare att finna ork att träna upp sin läsvana i början eftersom en ovan läsare inte har den erfarenhet som kan behövas för att kunna förstå böckernas handling. De kan exempelvis ha svårt att läsa mellan raderna, med abstrakta begrepp, satir, ironi, liknelser och det rent grammatiska. Löthagen (red. Norberg 2003) menar att andraspråkselever får svårt att läsa skönlitteratur på svenska men på helt andra grunder än de elever som har svenska som sitt modersmål eftersom andraspråkselevernas svårigheter ofta hänger ihop med bristande förståelse. Det är inte bara facktermer som kan vara problematiska, utan även andra typer av ord och uttryck som dessutom är svåra att förstå utifrån en ordlista. Hon påpekar också att en text dessutom också kan vara svår att läsa om den berör typiska svenska förhållanden, om den följer en annan berättartradition än den eleven är van vid, vid läsning mellan raderna eller om den innehåller humor, ironi eller sarkasm. Skönlitteratur för andraspråkselever kan vara ett sätt för dem att komma in i den svenska kulturen och menar att om skönlitteratur är viktig för den elev som

har svenska som sitt modersmål, är den livsviktigt för andraspråkseleven. Hon anser att läsningen för andraspråkselever blir ett mål, ett medel, en färdighet och ett instrument för att erövra det svenska språket.

Amborn & Hansson (2002) poängterar vikten av tidig språklig stimulans och anser att föräldrarna har en mycket viktig roll i det. De anser att det är viktigt att föräldrarna läser högt för sina barn eftersom barnen oftast kommer att prata bättre då. Även Molloy (1996) menar att det är viktigt att läsa högt för barnen. Vidare påpekar författaren att det är viktigt att läsa, skriva, samtala, berätta, återberätta och lyssna. Molloy (2003) anser även att litteratur kan bearbeta konflikter som finns i samhället. Malmgren & Nilsson (1993) och Nilsson (1997) finner båda att det är av stor vikt att läsningen är verklighetsanknuten och att det finns känslor som berör i den. Chambers (1993) tycker att boksamtal är ett bra sätt att arbeta med skönlitteratur på och menar att barn som får frågor som grundar sig på deras egen uppfattning av en berättelse ofta visar att de har mycket att säga med en insiktsfullhet och klarsyn som ofta förvånar vuxna. Dessutom får barn i gruppssamtal inte bara ta del av varandras tankar utan dessutom vidgar sitt tänkande eftersom de får höra andra perspektiv. Han poängterar att frågan *varför* ska undvikas eftersom den frågan är för stor för eleverna att få grepp om.

3. Empiri

Vår empiriska undersökning grundar sig på åtta semistrukturerade intervjuer som har gjorts på två skolor i norra Skåne hösten 2005. Vi kommenterar först vår metod och vårt urval för att sedan redovisa resultaten var för sig och avslutar med en gemensam analys av intervjuerna.

3.1 Metodbeskrivning och urval

Vår undersökning är en kvalitativ undersökning, den är baserad på intervjuer som Patel & Davidsson (2003) definierar som följer "Med intervjuer menar man vanligtvis sådana som är personliga i den meningen att intervjuaren träffar intervjupersonen och genomför intervjun /.../". (s. 69) Fördelen med denna metod var, som även Trost (1997) påpekar, att vi fick en nära kontakt med respondenterna och en bra förståelse för deras tankar, erfarenheter och värderingar. En kvalitativ intervju innebär att personen som intervjuar lyssnar och ställer frågor. Kvale (1997) påpekar att det bästa med kvalitativa intervjuer är dess öppenhet. Vi har enligt Denscombe (2000) använt oss av semistrukturerade intervjuer där frågorna på förhand varit nedskrivna. "Svaren är öppna och betoningen ligger på den intervjuade som utvecklar sina synpunkter." (s. 135). Intervjuerna har gjorts på två skolor i norra Skåne hösten 2005. Dessa skolor valdes för att vi gjorde vår VFU där. Vi har valt att intervju åtta verksamma pedagoger i årskurs F-6. Kvale (1997) nämner att antalet respondenter vid vanliga intervjustudier brukar ligga på 15+/-10 stycken. Vi gjorde fyra intervjuer var, på vår respektive VFU-plats. Intervjufrågorna (se bilaga 1) delades ut ungefär fem minuter innan intervjun som tog ca 15-20 min att göra. Som dokumentationsmedel användes en bandspelare. Denscombe (2000) anser att en bandspelare ger en fullständig dokumentation för det som sägs i intervjun, men missar den icke-verbala kommunikationen. För att utveckla lärarnas svar utifrån vårt syfte med intervjufrågorna, kompletterade vi tidvis under intervjuens gång med följdfrågor. Vi har också enligt Denscombes rekommendation vid intervjutillfället, likväl som i nedtecknandet av intervjufrågorna, försökt hålla en neutralitet och passivitet för att undvika att vår egen inställning till ämnen påverkar de intervjuades svar. Vi har vid nedtecknandet av intervjuerna koncentrerat oss på det sagda ordet och vid underförstådda meningar bett de intervjuade att utveckla sina kommentarer verbalt. Intervjuerna gjordes enskilt i gruppum och/eller klassrum. Vi har vid redovisningen använt oss av fingerade namn på pedagogerna.

3.2 Redovisning av resultat

Alla lärare har undervisat i minst 10 år.

Anna är förskollärare och arbetar på en mångkulturell skola och har huvudansvaret för en 6-års grupp. Hon anser att skönlitteraturen har stor betydelse i skolan och anser att man kan använda den på många olika sätt. Hon brukar ha daglig högläsning men har lite svårt med det i år eftersom hon har många elever som nästan inte kan någon svenska alls. Det har tagit tid att hitta rätt nivå på läsningen och nu läser de väldigt enkla bilderböcker med många och stora bilder så att eleverna kan följa och förstå sagan i alla fall. Anna dramatiserar sagan med eleverna efteråt för att ytterligare förstärka förståelsen och det tycker eleverna är roligt. Hon anser att bilderna har stor betydelse för elevernas förståelse. För att göra sagan konkret och lättförståelig för eleverna brukar hon ta till olika attribut. När de läste sagan om *Guldlock* så hade hon med tre olika stora sängar och tre olika stora skålar. Eleverna kan då lättare hänga med i läsningen och förstår handlingen. Hon brukar då även försöka gå igenom de grundläggande begreppen inom matematik t.ex. störst, mellan och minst. Anna har gjort egna sagor tillsammans med barnen och påpekar då att *Tumme-sagorna* skrivna av Inger & Lasse Sandberg är jättebra att börja med eftersom eleverna kan göra figuren med sin egen tumme och att det är lätt att sätta dit armar och ben. Eleverna har då ritat och berättat vad som ska hända och läraren skriver det som eleverna säger. Hon har även använt skönlitteratur inom olika teman som t.ex. vänskap och kamratskap. Anna tycker att det är mysigt att berätta sagor för eleverna men anser att det inte fungerar i denna grupp eftersom eleverna inte förstår så mycket svenska, de behöver bilder som förstärkning. Hon påpekar ofta för föräldrarna att det är viktigt att läsa högt för sina barn.

Birgit är förskollärare och arbetar i en barnskola på en mångkulturell skola och har huvudansvaret för 6-åringarna. Hon anser att skönlitteraturen har stor betydelse i skolan och att den kan användas i undervisningen för att påvisa saker som händer i samhället. Hon vill förmedla till eleverna att det är roligt att läsa och att de skapar ett intresse för att läsa. Hon läser varje dag efter maten för att koppla av och ha det mysigt. Pedagogen har endast positiva erfarenheter av skönlitteratur i skolan och har nyligen använt litteratur för att skapa lugn i en stökig grupp. Hon utgick då från en speciell serie bilderböcker som tar upp olika känslor t.ex. arg, ledsen och glad. Eleverna fick rita, skriva och spela upp bokens innebörd och resultatet blev en socialt bättre grupp. Birgit anser att det fungerar bra med högläsning i sin 6-års grupp

Malin Ekelund & Sara Gustavsson

och samtalar med eleverna efter läsningen om vad boken handlat om, hur den började, vad som hände i mitten och hur den slutade, detta för att skapa en helhetsbild av läsningen. Hon anser att det är ännu viktigare för de elever som inte har svenska som modersmål att läsa skönlitterära böcker och påpekar då att det är viktigt att verkligen analysera texten med eleverna så att de har förstått. Slutligen vill pedagogen poängtera vikten av att läsa högt för sina barn eftersom det finns så mycket kunskap att hämta från böcker.

Carin är lågstadielärare och arbetar på en mångkulturell skola och har just nu huvudansvaret för ettorna. Hon anser att skönlitteraturen är jätteviktig i skolan och just nu läser hon högt och pratar om böcker och försöker på så sätt få eleverna intresserade av att läsa eftersom alla inte har knäckt läskoden ännu. De elever som kan läsa har läsläxa varje vecka, de tränar då hemma och läser sen upp texten i skolan, oftast är det en tillrättalagd text som de har gått igenom gemensamt i klassen. Hon menar att det är ännu viktigare i en mångkulturell skola att arbeta med skönlitteratur eftersom eleverna inte känner till våra svenska sagor och figurer. Detta säger hon så ofta hon kan till föräldrarna så att de inte ska glömma bort att läsa sagor med barnen. Pedagogen har många positiva erfarenheter av skönlitteratur och anser att det enda problemet hon har haft är att boken hon läst har varit för svår för eleverna. Hon läser varje dag för eleverna och de elever som kan läsa själva får läsa bilderböcker och tillrättalagda texter. Carin anser att det kan vara en nackdel att låta eleverna själva låna böcker från biblioteket när de går i ettan eftersom de ofta lånar för tjocka böcker. Då tycker hon att det fungerar bättre att låna hem en boklåda från t.ex. bibliotekscentralen med böcker i rätt ålder och svårighetsgrad. Pedagogen använder texterna när hon arbetar med bokstäver och helord. Eleverna kan då t.ex. räkna antalet -s- i en text eller leta efter ordet och. Hon menar att eleverna inte behöver kunna läsa texten när de arbetar med helordsmetoden eftersom de bara ska leta efter ett visst ord vilket innebär att texten aldrig kan bli för svår.

Sofia är lågstadielärare och arbetar i en barnskola på en mångkulturell skola och har just nu huvudansvaret för tvåorna. Hon anser att det är viktigt att man använder sig av skönlitteratur i skolan. I undervisningen läser hon högt ur böcker varje dag, låter barnen låna böcker efter eget intresse varje vecka, utgår från skönlitterära böcker vid olika teman och har läsövningar som utgår från skönlitterära böcker. Dessutom har eleverna läsläxa varje vecka ur en läsebok. Eleverna tränar hemma och läser sen upp texten i skolan. Det är planerat att eleverna till våren ska lära sig att skriva en lättare recension där de får skriva titel, författare, handling och vad

Malin Ekelund & Sara Gustavsson

som var bra med boken. Pedagogen har många positiva erfarenheter från skönlitteratur i skolan och hon anser att det är hennes uppgift att skapa intresse för att läsa i skolan. Det enda problemet som finns är att alla barn inte är rädda om böckerna de lånar och att de ibland t.o.m. försvinner. När barnen lånar böcker på biblioteket så försöker hon hinna med några lättare boksamtal. Eleverna får då berätta om boken de läst och läraren ställer frågor som gör att eleven måste tänka till lite innan han/hon svarar. Sofia har ett litet klassrumsbibliotek med lättlästa böcker som oftast kompletteras med nya böcker vid varje läromedelsbeställning. Hon tycker att det är en stor nackdel att de inte har en bibliotekarie på skolan men säger att det finns möjlighet till att samarbeta med ett annat bibliotek och "låna" deras bibliotekarier lite. Trots att pedagogen inte har använt sig av boksamtal "efter konstens alla regler" (Sofia) så vill hon försöka använda sig av det för att få eleverna mer "aktiva i sitt tänk" (Sofia). Hon påpekar ofta till föräldrarna vid utvecklingssamtal att det är viktigt att läsa och att de måste läsa med sina barn.

Elin är lågstadielärare och undervisar i en F-3 klass. Hon menar att målet med skönlitterärt arbete är att barnen ska tycka om att läsa. "/---/eftersom jag är gammal lågstadielärare så vet jag ju också hur viktigt det är va, för kan man inte läsa så är det ju mycket som man missar i skolan. Så därför gäller det ju att inte snuttifiera det och säga när det är 5 – 10 minuter kvar att sätter er och läs, utan man måste ge eleverna en rejäl stund att läsa. För det tar tid innan alla kommer igång att sätta sig ner och läsa, hitta en hörna eller en plats där man vill sitta och sjunka in i en bok." (Elin) Eleverna läser så gott som varje dag i en halvtimme, och när de läst sina böcker får de berätta och presentera dem för sina klasskamrater. Tidvis skriver eleverna även i sina skrivböcker om vad böckerna handlar om. Pedagogen använder sig dessutom av högläsning där läraren läser för barnen. Elin uppskattar skolans bibliotek och har bra erfarenheter av bokprat som bibliotekarien tidigare hållit i. (Bibliotekarien har nyligen slutat och men tjänsten kommer snart att tillträdas på nytt.) Hon berättar att bibliotekarien kom ut till klassen en gång i månaden, delade in klassen efter årskurs och presenterade och berättade om 5-6 nyinkomna böcker. Därefter diskuterade de böckerna med eleverna och barnen kunde sedan låna dem utifrån det. Elin är också med i en bokcirkel som inbegriper pedagoger från andra skolor i området, där de läser och diskuterar barnböcker som cirkulerar i cirkeln. Hon tycker det är bra att läsa barnböcker för att kunna tipsa och inspirera eleverna om böcker att läsa. Pedagogen arbetar med skönlitteratur på ett varierat sätt. Det Elin använder skönlitteratur mest till är att få eleverna att våga stå inför klassen och berätta om böckerna de läst och visa

bilder. Hon låter även eleverna vid eget sagoskrivande hämta stoff från de skönlitterära böckerna, bilder och så vidare. Pedagogerna säger också att under elevernas läsning går hon runt och låter eleverna läsa högt och ibland diskuterar de boken utifrån det lästa. Elin koncentrerar sig vid dessa stunder för de elever som upplever svårigheter med läsning, som till varje dag har läsläxa som hämtas utifrån skönlitterära böcker och som läraren förhör. Alla eleverna har stående läsläxa där de ska läsa en kvart varje dag innan de lägger sig.

Filippa är grundskollärare för åk 1 – 7, undervisar för tillfället huvudsakligen i åk 5 men delvis även i åk 4 och 6. Hon anser att skönlitteratur har stor betydelse för elevernas läsutveckling och arbetar för tillfället i åk 5 med läsgrupper. Grupperna är anpassade efter elevernas färdigheter där eleverna kommit lika långt i läsutvecklingen. I läsgrupperna utgår de från läsläxor med frågor som handlar om det eleverna läst. Dessa frågor redovisar de sedan i sina grupper där de får berätta för varandra vad de kommit fram till. Svårigheter med att arbeta med läsgrupperna anser pedagogerna vara att inte kunna vara på alla ställen samtidigt utan att eleverna får sköta mycket på egen hand. Svårigheterna med att arbeta med skönlitteratur i skolan anser Filippa vara att hitta böcker som passar var och hitta böcker till de elever som inte är intresserade. Hon upplever det till att oftast vara killar och svårigheten ligger i att motivera dem och hitta lämpliga böcker till dem. Pedagogerna menar att ofta vill dessa elever läsa böcker som har mycket bilder, eller så hittar de böcker som är för svåra. Filippa rekommenderar också tyst läsning och få det till njutning, positiv stund för eleverna.

Gunnel är mellanstadielärare och undervisar för närvarande i åk 5. Hon tycker att skönlitteraturen har väldigt stor betydelse i skolan och använder skönlitteratur på ett varierat sätt men ”/---/mest att eleverna helt enkelt får chansen att läsa böcker under skoltid. Annars finns det viss risk att de barn aldrig läser.” (Gunnel) Hon önskar att eleverna fick mer tid till att läsa men upplever att tiden inte räcker till. Läspassen brukar pedagogerna förlägga som korta stunder i början eller slutet av dagen så att eleverna varvar ner. Gunnel rekommenderar att utifrån diagnostisering gruppera eleverna efter deras nivå och låta dem läsa ett stycke som de sedan får turas om att läsa högt i gruppen, samt också diskutera vad de har läst som en kontroll för att se att eleverna förstått vad texten handlar om. Genom att arbeta såhär kan även de elever som missat att läsa hemma få chansen att via diskussionen hänga med i handlingen.

Hanna är mellanstadielärare och undervisar för närvarande i åk 6. Hon tycker att skönlitteratur har stor betydelse i skolan, både i svenskundervisningen och i oä-undervisningen. I svenskundervisningen som upplevelseläsning, men också som språklära där skönlitteraturen ligger som grund för att plocka ut ordklasser, hitta synonymer, ordkunskap och rättstavning. I oä-undervisningen tycker pedagogen att skönlitteratur har stor betydelse främst i historia och de olika tidsepoker som tags upp. Hon tycker det är bra att komplettera facklitteraturen med skönlitteratur just för att få eleverna att förstå de förutsättningar och livsvillkor tidsepoken innebär. Hanna rekommenderar även att arbeta med bokcirkel där eleverna i mindre grupper läser samma bok och sedan diskuterar utifrån frågeställningar, alternativt om hela klassen läser samma bok och utifrån det arbetar på liknande sätt. Hon berättar att denne också arbetat med en tävling där eleverna skulle läsa så många sidor skönlitteratur som möjligt och utifrån det vann ett pris. Här poängterar pedagogen vikten av att kolla upp läsförståelsen för att kontrollera så att eleverna verkligen förstått det de läst. Hanna menar att förmågan att kunna läsa är av central betydelse i skolan eftersom det påverkar arbetet även i de andra ämnena, såsom matematik och engelska. Pedagogen menar att eleverna genom skönlitteratur tränar förmågan att läsa vilket har stor betydelse i andra ämnen.

3.3 Analys av resultat

Anna, Birgit, Carin, Sofia och Elin sig alla av högläsning i undervisningen. Filippa, Gunnel och Hanna använder sig av tyst läsning just för tillfället, de har tidigare haft högläsning men nu lägger de vikten på att eleverna ska få träna sig i att läsa tyst, även Elin låter eleverna läsa tyst i skolan. För att förstärka förståelsen av bokens innehåll brukar Anna och Birgit dramatisera handlingen med eleverna efter att de läst högt. Detta innebär att eleverna kan förstå texten och dess innehåll trots att de inte kan så bra svenska. Anna brukar även ta till olika attribut vid läsningen för att göra handlingen mer konkret. Birgit har under höstterminen haft en relativt stökig grupp och för att skapa lugn i den har hon utgått från enklare bilderböcker som tar upp olika känslor t.ex. arg och ledsen. Dessa läser hon tillsammans med eleverna, efter det får eleverna rita, skriva och spela upp handlingen, detta har gjort att eleverna har blivit lugnare. Carin och Hanna använder de skönlitterära texterna när eleverna arbetar med språklära. Fyra av lärarna, Anna, Birgit, Sofia och Hanna, integrerar läsning av skönlitteratur i det tema som de håller på med för tillfället. För att öka förståelsen av bokens handling diskuterar Birgit, Carin, Sofia, Elin, Filippa och Hanna med eleverna efter läsningen.

Eleverna till Carin, Sofia, Elin, Filippa och Gunnel har förutom läsning av skönlitteratur dessutom läsläxa varje vecka.

Utifrån de intervjuer som vi har gjort kan vi dra slutsatsen att Anna, Birgit, Carin, Sofia och Elin, som undervisar i de lägre årskurserna, nämligen F-3, använder sig av högläsning i större utsträckning än Filippa, Gunnel och Hanna, som undervisar äldre elever. De lärare som undervisar äldre elever koncentrerar sig istället på tyst läsning Förskollärarna, Anna och Birgit, är de enda som har sagt att de brukar konkretisera den höglästa texten genom att dramatisera handlingen med eleverna, detta för att ytterligare förtydliga innehållet. Det är nämnvärt att påpeka att endast två av lärarna, Carin och Hanna, använder de skönlitterära texterna när eleverna arbetar med bokstäver och ord. Alla lärare som vi intervjuat, utom Anna och Gunnel, diskuterar textens innehåll med eleverna på något sätt. De lärare som undervisar eleverna i årskurs 1-5, Carin, Sofia, Elin, Filippa och Gunnel, ger eleverna läsläxa varje vecka, detta för att de anser att eleverna behöver träna ytterligare på sin läsning. Elin och Sofia nämner i intervjun bibliotekens och bibliotekariernas roll i skolan. Elin uppskattar skolans bibliotek och har bra erfarenhet från bokprat som bibliotekarien hållt i. Sofia däremot ser bristen på bibliotekarie som ett problem i arbetet med skönlitteratur, men har löst det genom att låna bibliotekarier från andra skolor. Carin och Filippa upplever problem med att eleverna väljer för tjocka eller svåra böcker. Filippa tycker framför allt det är svårt att hitta böcker till killar. Gunnel använder sig av skönlitteratur som komplement till facklitteratur i oä-undervisningen för att eleverna ska få en bättre förståelse för olika tidsepokers livsvillkor.

Anna och Sofia poängterar föräldrarnas roll i elevernas läsutveckling och nämner i intervjuerna att de brukar påpeka för föräldrarna att det är viktigt att de läser med sina barn. Även Birgit påpekar vikten av att läsa högt för sina barn eftersom det finns mycket kunskap att hämta från böcker.

4. Diskussion

Ejeman & Molloy (2003) och Löthagen (red. Norberg 2003) anser att det viktigaste målet för allt läsarbete är att eleverna ska få läslust, något merparten av de intervjuade lärarna höll med om och nämnde vid intervjuerna. Birgit vill förmedla att det är roligt att läsa till eleverna och samtidigt skapa intresse för läsning, Filippa påpekar att det är viktigt att göra den tysta läsningen till en njutning för eleverna. Även Elin menar att målet med skönlitterärt arbete är att eleverna ska tycka om att läsa och poängterar vikten av att kunna läsa eftersom det annars är mycket som de missar i skolan. Detta instämmer Hanna med då hon anser att förmågan att kunna läsa är av central betydelse i elevernas resterande skolarbete eftersom läsförmågan har stor betydelse i alla ämnen. Detta betonas också i kursplanen i svenska (Skolverket 2000) där det står skrivet att språkförmågan har stor betydelse för allt arbete i skolan och för elevernas fortsatta liv och verksamhet är det ett av skolans viktigaste uppdrag att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. Norberg (2003) förespråkar regelbunden läsning där läraren ska uppmuntra eleverna till självständig läsning dagligen och under varje nivå i läsutvecklingen. Norberg föreslår att man börjar med kortare lässtunder på 10 – 15 minuter för att träna koncentrationen och sedan öka tiden till en halvtimme om dagen. Hon anser att läsningen ska ske i inbjudande tysta, sköna och lättillgängliga miljöer med bra belysning. Detta är något även Elin påpekar och menar att det är viktigt att ge eleverna ordentligt med tid till att läsa eftersom det tar en stund innan de hittat en plats att läsa på och funnit ro att sjunka in i boken. Vi instämmer med att det övergripande målet med läsning av skönlitterära böcker är att skapa läslust och på så sätt få eleverna att träna sin läsförmåga.

I Lpo 94 (Utbildningsdepartementet 2002) nämns det att språk, lärande och identitetsutveckling är nära sammankopplade och att eleven genom att samtala, läsa och skriva ska få möjlighet till att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. Ejeman & Molloy (2003) anser att viktiga faktorer som påverkar en positiv utveckling av elevernas läsförmåga bl.a. är ett skolbibliotek med många böcker, ofta förekommande tyst läsning, högläsning i klassen samt en bokkunnig och bokintresserad lärare. Detta instämmer Norberg (2003) med och anser att det ska finnas ett rikt bokbestånd i skolan. Hon rekommenderar också att en bibliotekarie eller lärare har bokprat med eleverna vilket innebär att han/hon presenterar böcker för elever på ett intresseväckande sätt, i helklass eller i grupp.

Norberg tycker det är viktigt att skraddarsy bokpratet med anpassad litteratur som intresserar och utmanar eleverna i deras läsutveckling. Elin har god erfarenhet av en bibliotekaries bokprat. Bibliotekarien kom tidigare regelbundet till hennes klass och introducerade en handfull nya böcker för eleverna, något läraren upplevde som positivt. Sofia ser bristen på bibliotekarie som ett problem i arbetet med skönlitteratur, men har löst det genom att låna bibliotekarier från andra skolor. Carin och Filippa upplever problem med att eleverna väljer för tjocka eller svåra böcker. Filippa tycker det är svårt att hitta böcker, framför allt till killar.

Elin är med i en bokcirkel där denne läser barnböcker med syftet att kunna rekommendera dessa till eleverna. Detta är en ambition även vi har då vi ser det som ett ansvar som pedagog att följa med i den nya barn och ungdomslitteraturen, med samma syfte som Elin, nämligen att ha ett eget lager av tips på böcker att rekommendera till eleverna. Vi instämmer med Norberg (2003) att det är viktigt med läsande förebilder och vi anser att särskilt lärare är viktiga förebilder eftersom deras handlingar ofta granskas av eleverna. Carin påpekar att elever som inte har svenska som modersmål inte känner till våra svenska sagofigurer och poängterar därför ytterligare vikten av att läsa skönlitterära böcker. Löthagen (Red. Norberg 2003) påpekar att skönlitteratur kan vara ett sätt för andraspråkselever att komma in i den svenska kulturen och menar att om skönlitteratur är viktig för den elev som har svenska som sitt modersmål, är den livsviktigt för andraspråkseleven. Hon anser att läsningen för andraspråkselever blir ett mål, ett medel, en färdighet och ett instrument för att erövra det svenska språket. Kursplanen i svenska som andraspråk (Skolverket, 2002) tar upp att litteraturläsningen, för de elever som har en annan kulturell bakgrund, har flera olika dimensioner. Där står skrivet att utöver själva läsoplevelsen ger litteraturen stöd för att förstå svensk eller västerländsk referensram och möjlighet till att jämföra med den egna kulturen. Kursplanen tar upp att litteraturläsningen vidgar omvärldskunskaperna och utgör en grund för ord- och begreppsinläring i meningsfulla sammanhang, samt att arbetet kring välvalda skönlitterära texter ger möjligheter till en allsidig övning i språket.

Alla de intervjuade lärarna arbetar med läsförståelse på något sätt. Anna, Birgit, Carin och Sofia arbetar på en mångkulturell skola och poängterar vikten av att arbeta mycket med förförståelse och använda sig av mycket bilder och attribut eftersom det sagda ordet där inte underlättar för eleverna när de inte förstår det svenska språket. Anna menar att det är svårt att enbart läsa eller berätta en saga eftersom eleverna inte förstår svenska så bra och behöver

därför bilder eller andra attribut som förstärkning. Anna rekommenderar dramatisering av sagor som en metod att använda för att underlätta förståelsen för eleverna. Detta är något även Birgit tar upp och poängterar vikten av att analysera texten för förståelsens skull. Ejeman & Molloy (2003) rekommenderar användandet av boksamtal eftersom det ger eleverna förförståelse och sammanhang av texten, men fungerar också som en läsförståelsekontroll under läsningens gång. Amborn & Hansson (2002) anser det är viktigt att skapa en god förförståelse hos eleverna för att övervinna lässvårigheter och andra problem. De menar att under läsningens gång bör pedagogen uppmuntra eleverna att läsa vidare genom enskilda samtal eller gruppsamtal. Löthagen (red. Norberg 2003) anser att gemensam läsning med förförståelse, språkutvecklande frågor och övningar är ett sätt att få alla eleverna med sig, även de ovana och ointresserade eleverna.

Det är vår uppfattning att alla lärarna använder sig av någon form av samtal som en bearbningsform i det skönlitterära arbetet. Norberg (2003) föreslår att eleverna kortsriver innan diskussionen, detta för att om eleverna först får några minuter på sig att tänka efter och formulera sig skriftligt, vågar fler göra sin röst hörd i den kommande diskussionen. För att undvika elevernas rädsla för att våga yttra sig i större grupper rekommenderar Norberg även diskussioner i par eller mindre grupper, där de övergripande tankarna sedan kan redovisas inför den resterande klassen. Även Löthagen (red. Norberg 2003) lyfter fram betydelsen för diskussion av skönlitterära böcker, framförallt gällande elever med svenska som andraspråk, där hon anser att det är viktigt att i diskussionen undvika ja- och nej-frågor. Löthagen menar att man istället ska ställa frågor där alla svar blir intressanta och där olika aspekter i ämnet belyses. Ett exempel som hon ger på sådana frågor är problematiserande frågor som fokuserar på en situation där handlingen står och väger inför ett problematiskt beslut. Eleverna kan då få till uppgift att reflektera över vilka möjligheter som finns och vilka konsekvenser dessa kan tänkas ha. Författaren poängterar också att även elevernas egna frågor är viktiga och menar att det är en bra idé att stanna upp i texten på olika ställen och be eleverna skriva ner de frågor de skulle vilja ha svar på. Frågorna kan sedan sammanställas och bearbetas på olika sätt. Löthagen rekommenderar också att göra en djupare undersökning av boken och då t.ex. fokusera på miljöbeskrivning, berättarteknik, tidsperspektiv och huvudkaraktärernas personligheter och relationer till varandra. Även Chambers (1993) rekommenderar samtal som en metod i litteraturpedagogiskt arbete där han utifrån fyra frågor som rör elevernas uppfattningar om boken sedan går in i en djupare undersökning där han, liksom Löthagen

(Red Norberg 2003) rekommenderar, går in på miljöbeskrivningar, huvudkaraktärernas personligheter och tidsperspektiv.

Carin och Hanna rekommenderar, liksom Norberg (2003), att använda sig av skönlitteratur vid språklära där eleverna utifrån texten får arbeta med ordklasser, synonymer eller arbeta med rättstavning. Anna och Gunnel rekommenderar arbete med skönlitteratur som ett komplement eller genom att integrera det i andra ämnen. Anna integrerar begrepp som förekommer i skönlitteratur med matematik för att eleverna ska förstå begreppens innebörd. Hon nämner också att hon använt skönlitteratur i olika tema såsom vänskap och kamratskap. Även Birgit arbetar på liknande sätt där denne använder sig av bilderböcker för att ta visa på olika känslor. Birgit nämner i intervjun att hon har använt sig av skönlitteratur för att skapa lugn i en stökig grupp. Gunnel använder sig av skönlitteratur som komplement till facklitteratur främst i historia för att eleverna ska få en bättre förståelse för olika tidsepokers livsvillkor. Även Birgit anser att det är viktigt med läsning eftersom det finns mycket kunskap att hämta från böcker. Malmgren & Nilsson (1993) anser att undervisningen i svenska ska innehålla litteraturläsning och skrivande samt gå över ämnesgränserna. Författarna menar att i det tematiska arbetet ska färdigheter som stavning, ordkunskap, läsning och skrivning integreras och utvecklas i funktionella sammanhang. Malmgren & Nilsson (1993) påpekar att samtidigt som litteraturen ska fungera som en kunskapskälla ska eleverna även göras uppmärksamma på hur t.ex. berättelser och dikter är uppbyggda.

Vi anser att intervjuerna gav oss intressanta resultat och det var spännande att väga litteraturen vi mött på lärarutbildningen mot verksamma pedagogers åsikter och metoder. Dock anser vi att det hade varit till fördel om vi båda medverkat vid alla intervjuerna för att på så sätt hjälpa varandra med följdfrågor för att få mer utförliga och detaljerade svar. Vi ansåg bandspelaren som ett ovärderligt hjälpmedel vid dokumentationen då den underlättade både vid intervjun i form av att fokus kunde läggas på den intervjuade, men också vid bearbetningen av intervjun och nedtecknandet av resultaten. Vi ifrågasätter urvalet av våra intervjupersoner. Dessa arbetade på två skilda skolor, men vi anser att det kanske hade gett en större bredd på resultaten om intervjuerna gjorts på åtta skilda skolor. Dessutom tror vi att det hade varit bra att komplettera intervjuerna med observationer av pedagogerna, detta för att få en mer utförlig bild av verksamheten i skolan. Något vi skulle vilja undersöka vidare är varför högläsning inte prioriteras i högre årskurser. Vi ställer oss frågan om det är tidsbrist, elevernas

förmåga att kunna läsa själva eller fördomen om att högläsning är barnsligt som påverkar detta.

5. Sammanfattning

Det är Sveriges regering och riksdag som anger de grundläggande värden som skall prägla skolans verksamhet och de mål och riktlinjer som skall gälla för den. Dessa mål och riktlinjer är sammanställda i styrdokumentet för skolan, det vill säga Lpo 94 och kursplanen i svenska. Lpo 94 (utbildningsdepartementet, 2002) tar upp vikten av skönlitteratur i undervisningen där det påpekas det att språk, lärande och identitetsutveckling är nära sammankopplade och att eleven genom att samtala, läsa och skriva ska få möjlighet till att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. I gällande kursplan (2000) påpekas det att utbildningen i ämnet svenska syftar till att ge eleverna möjligheter att använda och utveckla sin förmåga att tala, lyssna, se, läsa och skriva samt att uppleva och lära av skönlitteratur, film och teater. Eftersom språkförmågan har stor betydelse för allt arbete i skolan och för elevernas fortsatta liv och verksamhet är det ett av skolans viktigaste uppdrag att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. I kursplanen poängteras det att kultur och språk är förenade med varandra och att det i språket finns kopplingar till ett lands historia och kulturella identitet. Även i kursplanen i svenska som andraspråk (Skolverket, 2002) nämns betydelsen av skönlitteratur där denne fungerar som en allsidig övning i språket.

Vårt syfte med detta arbete var att undersöka vad forskare och pedagoger anser om skönlitteraturens betydelse i undervisningen, vilka metoder de rekommenderar, samt vad verksamma lärare anser om skönlitteraturens betydelse i undervisningen och vilka metoder de använder sig av i skolan. Vi kom fram till att forskarna och pedagogerna är överens om att skönlitteraturen har stor betydelse för elevernas språkutveckling, deras känslomässiga utveckling, deras förmåga att leva sig in i och förstå andra människors levnadsvillkor och förutsättningar, samt som avkoppling. Forskarna och pedagogerna är också överens om att det är viktigt att skapa goda miljöer för läsning med många böcker och läsande förebilder. Några forskare och pedagoger nämner också föräldrarnas viktiga roll i detta då föräldrarna måste bli insatta i vikten av att kunna läsa och vilken betydelse läsförmågan har i elevernas skolarbete. Vid arbete med elever som har svenska som andraspråk läggs extra mycket vikt vid att arbeta med förståelsen av en text, men även för elever som har svenska som modersmål är läsförståelsearbete av central vikt i skolarbetet. Merparten av forskarna och pedagogerna nämner samtal som en bra arbetsmetod i litteraturpedagogiskt arbete eftersom via diskussioner av olika slag kan eleverna möta nya tankar och perspektiv, samt få klarhet i

eventuella frågor de stött på i läsningen. Forskarna nämner en mängd olika infallsvinklar som kan fördjupa diskussionerna på olika sätt.

Vi tycker det har varit roligt och intressant att väga styrdokument, forskare och pedagogers tankar och idéer om litteraturpedagogiskt arbete mot varandra och något vi skulle vilja fördjupa oss vidare i är användandet av högläsning i årskurs F-6 eftersom resultaten av intervjuerna visat att högläsning är mer vanligt i de lägre årskurserna.

6. Källförteckning

Amborn, H & Hansen, J (2002) *Läsglädje i skolan*. Falun: Falu bokproduktion

Chambers, A (1993) *Böcker inom oss Om boksamtal*, Stockholm. Nordstedts

Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Ejeman, G. & Molloy, G. (1997) *Metodboken, Svenska i grundskolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Malmgren, L-G. & Nilsson, J. (1993) *Litteraturläsning som lek och allvar*. Lund: Studentlitteratur.

Molloy, G. (1996) *Reflekterande läsning och skrivning. Årskurs 7-9*. Lund: Studentlitteratur

Molloy, G. (2003) *Att läsa skönlitteratur med tonåringar*. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, J. (1997) *Tematisk undervisning* . Lund: Studentlitteratur

Norberg, I.(Red) (2003) *Läslust och lättläst*. Lund: Bibliotekstjänst AB.

Patel, R & Davidson, B (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Skolverket (2002) *Kursplaner och betygskriterier 2000*. Västerås: Fritzes förlag

Svenska Akademin (1998) *Svenska akademins ordlista över svenska språket*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag

Svenska språknämnden (2002) *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber AB

Trost, J. (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes förlag. (obs! Reviderade Lpo 94)

Bilaga 1 Intervjufrågor

Vi är två lärarstudenter som läser sista terminen på lärarutbildningen i Kristianstad. Vi har valt att i vårt examensarbete skriva om skönlitteratur i skolan. Därför skulle vi uppskatta om Du ville svara på följande frågor beträffande Dina erfarenheter och tankar om skönlitteratur i skolan.

Vilken är din yrkesroll?

Vilken årskurs undervisar du för närvarande i?

Vad anser Du om skönlitteraturens betydelse i skolan?

På vilket sätt använder Du dig av skönlitteratur i skolan?

Vilka erfarenheter, positiva som negativa, har Du av skönlitteratur i skolan?

Använder Du dig för närvarande av skönlitteratur i undervisningen?

Vilka arbetsmetoder skulle Du vilja rekommendera?

Om Du inte arbetar med skönlitteratur i undervisningen, varför inte?

Ett stort TACK för Din medverkan!

Vänligen Sara och Malin.